

به نام خدا

دگرگونی‌های اجتماعی

سکونتگاه گچگران

مؤلف :

دکتر سید محمد حسین حسینی

(دانش آموخته دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی)

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۴۰۰

سرشناسه : حسینی، سید محمد حسین، ۱۳۵۹ -

عنوان و نام پدید آور: دگرگونی های اجتماعی سکونتگاه گچگران / مولف سید محمد حسین حسینی.

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران) ، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری : ۴۲۴ ص.: مصور (رنگی)، جدول، نمودار.

شابک : ۱۲۸۰۰۰۰ ریال ۷۸۰-۰۰-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸:

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت: کتابنامه : ص.[۳۹۷]-۴۲۲.

موضوع : گچگران

Gachgaran (Iran)

رده بندی کنگره: DSR۲۱۱۷

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۶۳۶

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۳۳۰۷۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: دگرگونی های اجتماعی سکونتگاه گچگران

مولف: دکتر سید محمد حسین حسینی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

چاپ: مدیران

قیمت: ۱۲۸۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۷۸۰-۰۰-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸:

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۹
فصل اول: جغرافیای طبیعی و انسانی.....	۱۷
۱-۱. مقدمه.....	۱۷
۲-۱. جغرافیای طبیعی.....	۱۹
۱-۲-۱. موقعیت جغرافیایی.....	۱۹
۲-۲-۱. وسعت.....	۲۱
۳-۲-۱. اقلیم.....	۲۳
۴-۲-۱. اراضی و خاک.....	۲۴
۵-۲-۱. رودخانه و جویبار.....	۲۶
۶-۲-۱. پوشش گیاهی.....	۲۸
۷-۲-۱. گونه های جانوری و آبی.....	۳۰
۳-۱. جغرافیای انسانی.....	۳۱
۱-۳-۱. گویش.....	۳۱
۲-۳-۱. دین و مذهب.....	۳۲
۳-۳-۱. جمعیت.....	۳۳
۴-۳-۱. تبارشناسی (پیشینه تباری و شجره نامه اولادها).....	۳۴
۴-۱. تجزیه و تحلیل اولادها.....	۱۳۸

۱۴۰	۵-۱. نتیجه گیری.....
۱۴۳	فصل دوم : تحولات تاریخی.....
۱۴۳	۱-۲. مقدمه.....
۱۴۴	۲-۲. ادوار تاریخی.....
۱۴۴	۱-۲-۲. دوره ایرانباستان.....
۱۴۵	۲-۲-۲. دوره اسلامی (صفویه تا زندیه).....
۱۴۶	۳-۲-۲. قاجاریه.....
۱۶۸	۴-۲-۲. پهلوی اول.....
۱۷۱	۵-۲-۲. پهلوی دوم.....
۱۷۹	۶-۲-۲. جمهوری اسلامی.....
۱۸۲	۳-۲. نتیجه گیری.....
۱۸۷	فصل سوم: دگرگونی های فرهنگی و اجتماعی.....
۱۸۷	۱-۳. مقدمه.....
۱۸۸	۲-۳. ابعاد و حوزه های فرهنگی.....
۱۸۸	۱-۲-۳. آداب و رسوم.....
۱۹۶	۲-۲-۳. سوگواری ماه محرم.....
۲۰۶	۳-۲-۳. ازدواج و طلاق.....
۲۲۵	۴-۲-۳. پوشش.....
۲۲۹	۵-۲-۳. غذا.....
۲۳۱	۶-۲-۳. طبیعت دوستی.....
۲۳۲	۷-۲-۳. بازی های محلی.....

پیشگفتار

سکونتگاه‌های روستایی با جلوه‌هایی از جغرافیای طبیعی و انسانی، ظرفیت‌های شگرفی دارند که می‌توانند موتور محرکه رشد و توسعه اجتماعی و اقتصادی در سطوح محلی و ملی باشند. این سکونتگاه‌ها در اقصای نقاط سرزمین ایران به ویژه جغرافیای زاگرس‌نشین به‌طور یافت می‌شوند. در این چارچوب، شهرستان ممسنی که بخشی از پیکره زاگرس‌نشین استان فارس را تشکیل می‌دهد، از ۲۹۰ سکونتگاه روستایی برخوردار است. سکونتگاه‌های روستایی ممسنی مظهر تاریخ، تمدن و فرهنگ ایل ممسنی به‌شمار می‌روند. هر یک از این سکونتگاه‌ها از کارویژه‌های گوناگونی برخوردارند که در بستر تحولات تاریخی و اجتماعی این فضای جغرافیایی نقش‌آفرینی کرده‌اند.

در این میان، سکونتگاه روستایی گچگران که در بخش مرکزی شهرستان ممسنی و مرکز دهستان بکش یک واقع شده است، به لحاظ فضای سرزمینی (جغرافیای طبیعی)، قدمتی چندین هزارساله دارد که از دوره ایران باستان تا عصر کنونی را در برمی‌گیرد. با

وجود این، به نظر می‌رسد نخستین زمان استقرار انسان‌ها در قلمرو جغرافیایی تیره بابرسالار و استفاده از فضای سکونتگاهی تُل‌دعوا را می‌توان در اوایل دوره قاجاریه جستجو کرد که انسان‌های مهاجر با حضور در بخشی از قلمرو جغرافیایی طایفه بکش (دوره حکمرانی ولی‌خان بزرگ بکش)، موجودیت تیره بابرسالار را اعلام کردند. اساساً، سکونتگاه گچگران فراز و نشیب‌های اجتماعی گوناگونی را طی هر دوره تاریخی سپری نموده و سیمای متفاوتی پیدا کرده است. از این‌رو، نگارنده بر بنیاد عِرق زیستگاهی و تعلق‌خاطر مکانی به این سکونتگاه، تدوین اثری پژوهشی به منظور شناخت سیر تحول و دگرگونی‌های آن را طی ادوار تاریخی تا کنون ضروری دانست. با توجه به اینکه هیچ‌گونه پیشینه پژوهشی در خصوص این سکونتگاه در دسترس نیست، نگارنده در راستای عملیاتی ساختن این رسالت خطیر علمی تلاش کرده است تا بر اساس ذخایر و گنجینه علمی خود از یکسو و مطالعه میدانی دقیق و مصاحبه با موی‌سپیدان و طلایه-داران سکونتگاه گچگران از سوی دیگر، دستاورد پژوهشی خود را به رشته تحریر درآورد.

در رابطه با پیشینه پژوهش، نخستین تألیف‌های مربوط به سکونتگاه‌های روستایی را می‌توان در آثار جلال احمد یعنی «اورازان» و «تات‌نشین‌های بلوک‌زهر» و همچنین «ده طالب‌آباد» اثر جواد صفی‌نژاد مشاهده کرد. کتاب دیگر، «سُقلمه‌چی‌ها» اثر حسین قزلباش است که صرفاً به بیان شجره‌نامه ساکنان این منطقه اکتفا کرده و از تبیین بخش‌های تاریخی، اقتصادی و سیاسی غافل مانده است. با وجود این، در سطح شهرستان ممسنی مقالات علمی و پژوهشی گوناگونی را می‌توان در خصوص برخی

سکونتگاه‌های روستایی این شهرستان نظیر «فهلان» در فصلنامه‌های مختلف یافت. از جمله کتب موجود در این زمینه، «مهرنجون» نوشته محمد محمودی نورآبادی است. اگرچه کتاب اخیر موفق به کسب جایزه علمی شده، ولی به نظر می‌رسد رویکرد نویسنده به صورت تک‌بعدی و صرفاً به بیان خاطره شهدای دفاع مقدس معطوف است. این کتاب همچنین فاقد دسته‌بندی علمی موضوعات است. کتاب دیگر، «بابامیر» نوشته قاسم طاهری است که به تحولات اجتماعی روستای بابامیر تا سال ۱۳۹۱ ه.ش پرداخته است. این کتاب تا حدودی توانسته است بخشی از تغییر و تحولات این روستا را به حیطه جامعه‌شناسی تبیین نماید، ولی همچنان خلأ ناشی از تبیین بخش‌های اقتصادی، مراکز تولیدی و شاخص‌های جغرافیایی طبیعت‌پایه و انسان‌پایه در آن مشهود است. کتاب دیگر، «هرایرز» نوشته ساسان مؤدب است که به سبک مونوگرافی به رشته تحریر درآمده و زوایای گوناگون تاریخی، فرهنگی و اجتماعی روستای هرایرز را به خوبی بیان کرده است. با وجود این، مطالب از انسجام لازم برخوردار نیست و نوعی آشفتگی در آنها مشهود است. در مجموع، کتاب «دگرگونی‌های اجتماعی سکونتگاه گچگران» با توجه به تبیین دگرگونی‌های این سکونتگاه در ابعاد جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از نوآوری برخوردار است.

در خصوص هدف پژوهش باید اشاره کرد که نگارنده در درجه نخست به دنبال بررسی تحولات و دگرگونی‌های اجتماعی سکونتگاه گچگران در بستر تاریخ تا کنون و تبدیل تاریخ شفاهی به تاریخ مکتوب است. دومین هدف، معرفی ظرفیت‌های جغرافیایی طبیعت‌پایه و انسان‌پایه و بیان شناسه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و

سیاسی است تا به واسطه آنها بتوان به سوی رشد و نوسازی این سکونتگاه گام برداشت. سومین رسالت، ایجاد همگرایی در میان ساکنان سکونتگاه گچگران به منظور توسعه زیستگاه خود است. شناخت سکنه این سکونتگاه از ظرفیت‌های درونی خود، گامی بنیادین در راستای سوق دادن آنها به سوی رشد علمی و فرهنگی به شمار می‌رود. چهارمین هدف، ایجاد خودباوری در میان نخبگان گچگرانی است که ذخایر و سرمایه انسانی آن به شمار می‌روند. این نخبگان با درک جایگاه فرهنگی و علمی خود می‌توانند به اهداف مورد نظر خویش دست یابند. پنجمین هدف، گشودن باب علمی مبنی بر نگارش مطالب حائز اهمیت در رابطه با سایر سکونتگاه‌های شهرستان ممسنی است. در واقع، نگارنده به دنبال ایجاد انگیزه و اعتماد به نفس در میان نخبگان ممسنی است تا بتوانند بر بنیاد آموخته‌های علمی خود در راستای تحریر آثار علمی و پژوهشی در خصوص سایر سکونتگاه‌های شهرستان گام بردارند و بانک اطلاعاتی روستاها را تکمیل نمایند. نخبگان رشته‌های گوناگون بر اساس زاویه دید و عینک علمی مختص به خود می‌توانند در این خصوص اقدام کنند. بدون تردید، نقش و رسالت علمی دانشجویان رشته جغرافیای روستایی بیش از دیگران حائز اهمیت خواهد بود. سرانجام، ششمین هدف نگارنده، ارائه اثر پژوهشی به کارگزاران اجرایی ممسنی (فرمانداری، شورای روستا و دهیاری، بنیاد مسکن، جهاد کشاورزی و غیره) به منظور شکل‌دهی به نگرش و بینش آنان در راستای پیشبرد توسعه سکونتگاه‌های روستایی شهرستان است تا شکاف فضایی شهر - روستا به حداقل ممکن کاهش یابد.